

Право на безпечне та якісне громадське харчування є базовим елементом захисту прав споживачів і загального здоров'я нації. Дотримання вимог до безпеки харчових продуктів, доступ до інформації, а також контроль за якістю продуктів є необхідними умовами для забезпечення цього права. Заклади громадського харчування повинні не тільки забезпечувати належні умови зберігання та приготування продуктів, але й підвищувати прозорість своєї діяльності та відповідальність перед споживачами.

Якщо споживач виявив недоліки у якості продукції, вага порції не відповідає заявленій у меню або споживача обрахували, суб'єкт господарювання зобов'язаний на вибір відвідувача: – безкоштовно усунути виявлені недоліки; – зменшити розмір оплати за продукцію; – замінити на аналогічну продукцію належної якості; – повністю відшкодувати витрати споживача, пов'язані з придбанням неякісної продукції.

Список використаних джерел

1. Про затвердження нормативних документів, що регламентують порядок роботи об'єктів громадського харчування споживчої кооперації України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0006-94#Text>

Крупницький О. С.,
к.ю.н., доцент кафедри публічного та міжнародного права,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
старший оперуповноважений управління стратегічних розслідувань в
Запорізькій області, Департаменту стратегічних розслідувань НПУ

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ПІД ЧАС ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Російсько-українська війна дала новий імпульс геополітиці розширення ЄС, перетворивши її на важливий інструмент стабілізації кордонів Євросоюзу.

У цьому контексті активізація переговорів із чіткою перспективою інтеграції країн Західних Балкан та Східного партнерства, включно з Україною, стала геостратегічним пріоритетом ЄС, який має бути реалізований в найближче десятиліття.

Західні Балкани мають важливе геостратегічне значення для Європи з точки зору безпеки, транзитних маршрутів та економічної співпраці. Регіон відіграє роль транскордонного мосту між південно-східними та центральними країнами ЄС, а також є ключовим вузлом у трансконтинентальній логістиці торгівлі та постачання енергоресурсів між Європою та Азією. Однак Західні Балкани залишаються зоною потенційної нестабільності через історію численних етнічних конфліктів. Як і Україна, країни цього регіону нещодавно пережили всі жахи війни. Україна також є важливим стратегічним партнером для ЄС з огляду на: 1) геополітичне розташування - Україна є важливим буфером між Європою та Росією, і її стабільність критично важлива для безпеки європейських країн. Успішне інтегрування України в європейські структури допомагає зміцнити безпеку регіону; 2) економічний потенціал, адже, Україна має багаті природні ресурси, потужну аграрну базу та перспективну промисловість. Співпраця з Україною може забезпечити ЄС доступ до нових ринків та ресурсів; 3) Україна є ключовим транзитним маршрутом для енергетичних ресурсів з Азії та Кавказу до Європи. Її роль у забезпеченні енергетичної безпеки ЄС є надзвичайно важливою, особливо в умовах зменшення залежності від російських поставок. Таким чином, Україна має стратегічне значення для ЄС як з точки зору безпеки, так і економіки, і її інтеграція в європейські структури є вигідною для обох сторін.

По закінченні «югославських війн» основою безпекової стратегії стабілізації регіону стала європейська та євроатлантична інтеграція. Протягом 1990-х – на початку 2000-х рр. чи не єдиними геополітичними

гравцями на «шахівниці» Балкан стали США і ЄС [1]. Уперше перспективу членства для Західних Балкан окреслено на саміті в Салоніках у 2003 р., коли учасники зустрічі дійшли висновку, що всі країни регіону стануть «невід’ємною частиною ЄС» [2]. Однак процес проведення реформ для набуття членства суттєво загальмувався, а самі країни стали символом нескінченної політики вступу в ЄС. Словенія та Хорватія стали членами ЄС в 2004 та 2013 роки відповідно. У різні роки статусу країн-кандидатів набули Північна Македонія (2005), Чорногорія (2010), Сербія (2012), Албанія (2014), Боснія й Герцеговина (2022). Водночас Косово все ще залишається «потенційним кандидатом». Україна отримала статус кандидата в члени ЄС 23 червня 2022 року. Подальша підготовка до членства передбачатиме завершення всеохопної трансформації всіх сфер, що створюватиме умови, коли країна житиме за принципами Євросоюзу та його законами, які спрямовані на захист кожного громадянина та бізнесу. Це започаткує умови для наближення рівня життя, добробуту та правового захисту українців, як в інших країнах ЄС. Втім, в умовах воєнного стану, з огляду на наявність постійних обстрілів країни-агресора, дії низки адміністративних обмежень продиктованих воєнним станом інтеграція України, в частині, виконання європейських принципів є досить проблематично.

Кейс війни за незалежність Хорватії можна назвати чи не найбільш співзвучним з українським контекстом. Будучи у складі Югославії, вона ще довго оговтувалася від пережитків комуністичного минулого. Під час конфлікту ворожі війська окупували близько 20% хорватських територій, цивільна інфраструктура та житлові будинки стали основними цілями обстрілів та бомбардувань. Війна за незалежність 1991-1995 років призвела до значних руйнувань інфраструктури та житлових об’єктів. Більше 10% усієї житлової площі було зруйновано або серйозно пошкоджено [3].

За оцінками The European Review (2003), через війну близько 30% хорватської економіки було зруйновано. Індекс виробництва промислової продукції знизився з 205,2 (1987) до 99,7 (1994). За оцінками Світового банку, загальна площа пам'яток культури, які були пошкоджені або зруйновані, склала 181 485 квадратних метрів, а збиток оцінили в понад 161 мільйон доларів США. Також було зруйновано близько 180 тис. житлових будинків. Загалом, пошкодження інфраструктури, втрату виробництва та витрати, пов'язані з біженцями, оцінили в 37 мільярдів доларів США. За офіційними даними, через війну біженцями стали понад 500 тис. людей, тобто 10% населення. З 1995 по 2005 роки 240 000 внутрішньо переміщених осіб, переважно хорватської етнічної приналежності, повернулися до місць свого постійного проживання [3].

Для відбудови постраждалих територій Хорватія виділила 3,4 млрд дол. США у формі бюджетних асигнувань у період з 1991 по 2004 рік. У сфері фінансової політики держава заморозила виплату заробітних плат держслужбовцям. Монетарна політика полягала у тому, що банки припинили виплати по депозитах в іноземній валюті. Обнадійлива ситуація на фронті дозволила частково відновити виплати заробітних плат та депозитів у 1993 році. Це сприяло відновленню споживання, яке збільшувалося швидше, ніж збільшувалися доходи населення. Така ситуація була можливою через скорочення споживчих витрат населенням у 1991-1992 роках та наявність у хорватів депозитів за кордоном. Споживчі витрати та інвестиції приватного сектора сприяли зростанню ВВП. За період війни найнижчий показник ВВП був у 1992 році – 10,2 млн доларів США, а з 1993 цифра почала зростати і на час завершення війни у 1995 сягнула 22,5 мільйонів. Хорватія збирала гроші на відбудову у формі податків з населення, яке не постраждало від війни. Оскільки до проголошення незалежності хорватська економіка функціонувала на соціалістичних засадах, після війни уряд почав вводити елементи ринкової економіки. На початку 1998 року було запроваджено податок на додану вартість

всюди, крім територій особливого державного інтересу (ТОДІ). Через надходження від податків того року державний бюджет був визнаний профіцитним [3].

Проаналізувавши економічний спад в період війни та після воєнне відновлення економіки країн Балкан відзначимо наступне. У повоєнний період структурні зміни в країнах Західних Балкан характеризувалися певними тенденціями, зокрема: 1. Зменшення абсолютного та відносного розміру вторинного сектору, що свідчить про адаптацію цих країн до загальноєвропейських тенденцій. Якщо частка промисловості у формуванні ВВП Албанії та Північної Македонії зменшується, то в Боснії і Герцеговині, Косово, Чорногорії та Сербії, навпаки, зростає; 2. Зменшення частки сільського господарства в структурі ВВП. Однак залежність ВВП Балканських країн, за винятком Словенії і Хорватії, від сільського господарства є вищою, як порівняти з іншими країнами ЄС; 3. Домінування у структурі економіки всіх шести країн третинного сектору економіки, тобто сектор економіки, або сектор послуг, включає всі види діяльності, які не пов'язані з виробництвом товарів, але забезпечують різноманітні послуги.

Водночас, вважаємо, що є прямий зв'язок між тривалістю війни та складністю відновлення економіки України, що впливає на багато факторів відновлення: 1) триваліший конфлікт призводить до більш значних руйнувань інфраструктури, житлового фонду та промислових потужностей. Чим довше триває війна, тим більші витрати необхідні для відновлення, що ускладнює економічну стабілізацію; 2) продовження війни веде до тривалої економічної дестабілізації. Військові дії, руйнування бізнес-структур та падіння інвестиційної привабливості впливають на рівень зайнятості та доходи населення, що затягує відновлення; 3) тривала війна призводить до втрат у людських ресурсах — як через загибель, так і через міграцію. Втрата кваліфікованих працівників ускладнює відновлення виробництва та надання

послуг; 4) довгострокові військові конфлікти створюють значні соціальні проблеми, включаючи психологічні травми, соціальну напругу та безробіття. Це ускладнює відновлення соціальної стабільності та формування сприятливого середовища для економічного зростання; 5) тривалість війни може призвести до політичної дестабілізації, що ускладнює реалізацію реформ та прийняття рішень. Відсутність політичної волі та ефективного управління може сповільнити процес відновлення; 6) тривалі конфлікти можуть змінити характер міжнародної допомоги. Залежність від гуманітарної допомоги та довгострокового фінансування може вплинути на стратегії відновлення і розвиток економіки. Таким чином, тривалість війни безпосередньо впливає на складність і тривалість процесів відновлення економіки України, створюючи серйозні виклики для стабілізації та зростання.

Список використаних джерел

1. Парфіненко А. Балканський вимір європейської безпеки в світлі геостратегій ключових міжнародних гравців Сходу та Заходу. Філософія та політологія в контексті сучасної культури. 2020. № 12. С. 222–232. DOI: <https://doi.org/10.15421/352026>

2. Thessaloniki European Council 19 and 20 June 2003 Presidency conclusions, 23 June, 2003. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_03_3

3. Післявоєнна відбудова Хорватії. URL: <https://dc.org.ua/news/reconstruction-croatia>